mesed varjud ilmusid silmapiirile. 1885 anti senaatorirevisjoni aruanne valitsusele ära ja algas Baltimaade kokkusulatamine Venega. Määrati uued venemeelsed kubernerid: vürst Šahovskoi Tallinna, Sinovjev Riiga (vt. neid); koolid allutati ministeeriumile. Et reformide lõppsiht veel ei olnud selge, siis võeti esimesed uuendused, mis märgitsesid senise saksa võimu purunemist, rõõmuga vastu. G. jäi siin oma mõtete avaldamises tagasihoidlikuks. 1887. a. seati kõigis asutustes, peale vallakohtu ja rahvakooli, vene keel ametlikuks keeleks; ka Aleksandri koolile kinnitati vene õppekeel. G.-ile oli see ootamata ja vastumeelt. Ajakirjandus ei tohtinud uuenduste kohta soove avaldada, temalt nõuti riigipolitilist mõju rahva kohta. Eesti rahvuslikud ettevõtted kiratsesid üksmeele puudusel, üldine meeleolu langes. G. jättis »Ol.« isamaalised juhtkirjad ära ja astus avalikkudest ettevõtetest tagasi, jäädes esialgu slaavi ja germaani kultuuri kokkupõrkamise erapooletuks pealtvaatajaks. — Novembri alul 1888 pandi ajal. »Virulane«, mis rahvuslikku värvi näitas, kinni ja ta toimetaja J. Järv saadeti kaheks aastaks maalt välja. G.-i »Olevik« oli 1888 ilma kindla seisukohata, teda seni toetav haritud seltskond heitis toimetajale ette kindlusetust. G. vaatas nõuta tumedasse tulevikku, revideeris oma siiamaalset tegevust ja leidis, et pind, millel ta seni seisnud, kõikuv on ja sihti tuleb muuta, et nähtaval kohal püsida. Ta loobus senisest rahvuslikust romantismist, hakkas oma endist tegevust tušima ja painutas ennast uute olude järele. 1891 oli ta juba üldise laulupeo vastu, mida meeleolu ja rahvusliku tunde alalhoidmiseks korraldati, ning ei tahtnud vastata küsimusele, kas eesti rahvas püsima jääb või mitte. G.-i kursimuutmise järel läksid Eesti haritud kihi esindajad pea kõik »Postimehe« poole üle. »Ol.« ja »Post.« vahel tekkis tüli. — Neil aa. ilmusid G.-ilt mitmed raamatud, m. s. 1886 »Eluea-kontsert«, meestekooridele; 1887 »Rahvapidu laulud« I; 1887—88 »E. lugemise raam.« 2 j.; 1888 »A. Piirikivi laulud ja salmid«; 1888—90 »Riigikeele õpiraamat Eestlastele« 3 j. ja 1892 »Elumaja ehe«. — Senise polit. tegevusega oli G. ennast vene võimumeeste silmis kahtlaseks teinud. Kubern. Šahovskoi pani siseministrile 1892. a. ette, G.-i sala järelevalve alla panna ja esimesel võimalusel Baltimaalt välja saata. G. asus »Olevikus« küll venesõbralikul seisukohal, kuid vene bürokraatia usaldust ta kunagi ei võitnud. Selles takistas teda m. s. »Valguse« toimetaja J. Kõrv oma esitistega Šahovskoile. Oma uue seisukoha avaldas G. 1893 selgesti (Ol. nr. 29—34), eesti rahva endisi püüdeid ekslikuks nimetades ja ajakohaseks edenemiseks tarvilikuks pidades kodumaa ning rahva liginemist Venemaale ja vene rahvale. Ühtlasi kaldus G. nüüd rohkem materjalistliku ilmavaate poole ja hakkas reaalpolitikuna lehes agaramalt rahva tulunduslikku elu tähele panema ning korraldama ja karskusliikumist toetama (abitoim. Jüri Tilkiga), eriti karskusseltsisid asutama, kus saadi koos käia ja millede kaudu ning varjul ka rahvuslikku mõtet võidi õhutada. Vanavara korjamisele aitas G. endiselt kaasa ja võttis ise korjamisest osa (Kirjakogu). — 1893. a. suleti E. Kirjameeste Selts. Selle eest avaldas »Ol.« valitsusele tänu. 1894 oli G. juubeli-laulupeo vastu ja kahtlustas seda võimude ees. Kui laulupidu siiski lubati, hakkas G. sellest osavõtmist soovitama. Samal a. ilmus G.-i »Eesti küsimus, sada juhtmõtet rahvuse ja politika elust«. Siin tuli G.-i venesõbralik seisukoht veel selgemini nähtavale: libedal keelel püüdis autor venestamist rahvale armsaks teha, rahvuse äraandmise eest tõotades vene haridust ning ainelist kasu ja püüdes meeldida vene bürokraatiale. »E. küsim.« ettetoodud mõtteid kordas G. kodumaalt lahkumiseni oma lehes kui ka politilistes lendlehtedes. Näis, kui oleks G. usu väikerahvaste elujõusse kaotanud. Viimase ülesastumise puhul püüdis ta aga neid oma väiteid salata. G. oli endised rahvuslikud püüded ekslikuks tunnistanud ja raius nüüd kõigele pihta, mida ta varemini tunnustanud; ka tema senised sõbrad ei leidnud armu. M. s. võttis ta Balti saksluse selle haridusega, traditsioonidega ja politikasihtidega terava arvustuse alla »Olevikus« ja brošüürides: »Lõpueksam«, »Balti haridus«, »Mõisnikkude mõtted« (1898) ja »Herrenkirche oder Volkskirche« (1899). — Eestlased ei võinud venestamisele jõuga vastu panna; puudus rahvakiht, kes passiivsetki opositsiooni oleks kannud. Seltskond oli seniseist koduseist tülidest tüdinud ja nurjaläinud rahvuslikest ettevõtteist pettunud, ning andus resigneeruvale meeleolule. Intelligents tegi vagusat kabinetitööd, ja avalik hääl oli sunnitud kas venestamisele silmakirjaks päri olema või vaikima. Seda asjaolu kasutas G. ja kandis »Ol.« kaudu oma sofistlikke ümberrahvustamis-õpetusi laiadesse hulkadesse. Oli asja karta, et ta mõtted seal läbi löövad. Eesti haritlaste koonduskohas E. Ü. S.-is saadi hädaohust aru. V. Reiman, H. Koppel ja O. Kallas (vt. neid) poolehoidjatega omandasid 1896. a. »Postimehe« ja J. Tõnisson astus sellega tsensor J. Jõgeveri heatahtlikul erapooletusel ning teiste ajalehtede toetusel G.-i vastu võitlusse, mis ka tegelikku ellu ulatus. G. võitles väheste sõprade toetusel